

Ігнатенко Д.Є.

УДК 81'373.7:811.111=161.2

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ СТАНУ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. Стаття присвячена аналізу фразеологізмів на позначення інтенсивності стану в англійській і українській мовах. У роботі зроблено спробу вияву та опису семантичних груп, підгруп і рядів досліджуваних фразеологічних одиниць за допомогою формул тлумачення, враховуючи специфіку категорії інтенсивності та фразеологічних засобів її вираження.

Ключові слова: фразеологізм, інтенсивність, міра, оцінка.

Аннотация. Статья посвящена анализу фразеологизмов, обозначающих интенсивность состояния в английском и украинском языках. В работе сделана попытка выявления и описания семантических групп, подгрупп и рядов исследуемых фразеологических единиц с помощью формул толкования, учитывая специфику категории интенсивности и фразеологических способов ее выражения.

Ключевые слова: фразеологизм, интенсивность, мера, оценка.

Summary. The article deals with the analysis of phraseological units which marked intensity of state in English and Ukrainian. The basic types, subgroups and ranges of phraseological units are described in the article by means of formula of interpretation in consideration of the specificity of the category of intensity and idiomatic means of its expression.

The category of intensity in linguistics is disputable and varied and interacts with others categories, such as expressivity, emotionality, evaluation, figurativeness, gradation. The intensity is interpreted as a quantitative qualitative characteristic of state and its degree identified by means of comparison of the intensification meaning with neutral one.

The componential analysis has made it possible to pick out the main words-intensifiers, which signalize a high or extreme degree of state.

The intensity of state which marked phraseological units characterizes a high or extreme degree of its expression that may result in qualitative changes of subject. The degree of state, in which subject be, identifies in comparison with the neutral (normal) one.

The semantic analysis has made it possible to pick out five groups of the phraseological units which mean intensity of state in English and Ukrainian:

1) intellectual state; 2) mentally-emotional state; 3) physiological state; 4) the state of quality of social life; 5) the state of natural phenomenon flowing.

Key words: phraseological unit, intensity, measure, evaluation.

Ступінь інтенсивності певного стану суб'єкта визначається на основі зіставлення його тривалого інтенсифікованого стану з нейтральним (нормальним)

1. Вступні зауваження. Кожна мова відображає специфічний спосіб сприйняття світу, який найвиразніше виявляється у фразеології. Фразеологічні одиниці (ФО) широко використовуються в усіх сферах людської діяльності й життя. Широка вживаність ФО пов'язана з тим, що вони дуже влучно, конкретно й економно характеризують предмети, дії, стани, а також є надзвичайно важливим експресивним засобом мови.

ФО розглядається як стійке сполучення двох і більше нарізно оформлених компонентів з повністю або частково переосмисленим значенням, які відтворюються в мові автоматично, за традицією.

У статті розглядаються особливості семантичної організації ФО на позначення інтенсивності стану в двох різноструктурних мовах – англійській та українській.

Фразеологія в цілому, і в зіставному аспекті зокрема, досліджувалася досить детально (див. праці М.Ф. Алефіренка, Н.М. Амосової, В.В. Виноградова, Д.О. Добровольського, В.П. Жукова, Ю.М. Караулова, А.В. Куніна, В.А. Маслова, К.І. Мізіна, Л.І. Ройзензона, А.Д. Райхштейна, Ю.П. Солодуба, В.М. Телії, А.М. Чепасової, W. Fleischer, A.P. Cowie, R. Gläser та ін.), однак ФО на позначення інтенсивності стану у порівняльному аспекті не були предметом спеціального розгляду, що зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Метою статті є встановлення семантичних особливостей фразеологічного позначення інтенсивності стану в англійській та українській мовах. Досягнення цієї мети потребує вирішення таких **завдань**: 1) визначити корпус ФО на позначення інтенсивності стану в англійській та українській мовах; 2) з'ясувати специфіку актуалізації категорії інтенсивності у ФО досліджуваних мов; 3) виявити та описати семантичні групи ФО на позначення інтенсивності стану в англійській та українській мовах.

2. Матеріал дослідження. Матеріалом дослідження слугували 148 ФО на позначення інтенсивності стану, вилучені з одно- та двомовних фразеологічних словників англійської та української мов (67 од. в англійській та 81 од. в українській мові).

3. Особливості вираження інтенсивності у ФО. Лінгвістична категорія інтенсивності досліджувалася багатьма вченими. Уведення цього поняття в науковий обіг почалося із праць Ш.Балі, І.А. Бодуена де Куртене та пов'язувалося із загальною категорією кількості. Так, Ш. Баллі розглядав інтенсивність дуже широко і вказував, що "... кількісна різниця або різниця в інтенсивності, є однією із тих загальних 'категорій', у які ми вводимо будь-які об'єкти нашого сприйняття або нашої думки" [2, с. 203]. І.А. Бодуен де Куртене стверджує, що інтенсивність є величиною, яку можна кількісно виміряти, а також зазначає, що будь-яка якість базується на кількості [5, с. 323].

У сучасному мовознавстві категорія інтенсивності, незважаючи на присвячені їй ґрунтовні та численні дослідження (див., напр., праці І.І. Туранського, І.І. Убіна, Є.І. Шейгал та ін. [12; 13; 14]), залишається

досить дискусійною та неоднозначною. Так, Є.І. Шейгал зазначає, що "категорія інтенсивності, позначаючи приблизну кількісну оцінку якості, є окремим проявом категорії кількості, а саме тієї її сторони, що характеризується як недискретна (неозначена) кількість..." [14, с. 6].

Проблемність трактування поняття інтенсивності насамперед пов'язана з тим, що ця категорія, не маючи власних формальних засобів вираження, послуговується засобами вираження інших лінгвістичних категорій і через це часто змішується з ними, а саме, з одного боку, з такими "об'єктивними" категоріями як кількість, якість, міра ознаки, градуальність, а з іншого – з такими суб'єктивно-прагматичними категоріями як експресивність, емотивність, оцінність та образність [10, с. 301]. У процесі градації фіксується послідовна зміна якісно-кількісних характеристик певного об'єкта, процесу, стану, тобто градація мовних одиниць може відбуватися за ознакою інтенсивності прояву певної ознаки, стану та ін. Категорія оцінки визначає інтенсивність стану (дії, ознаки) на основі порівняння із певним еталоном та зазвичай характеризує її у межах таких аксіологічних понять як "добре / погано". Співвідношенню інтенсивності та експресивності (на матеріалі англійської мови з російськими паралелями) приділив свою увагу І.І. Туранський. Розглядаючи ці категорії у межах експресивної стилістики, дослідник визначає експресивність як якісну характеристику тексту, а інтенсивність – як її кількісний вимір [12, с. 15].

У фразеологізмах значення інтенсивності поєднується із значеннями емоційності, експресивності та оцінності. У ФО інтенсивність характеризує різний ступінь оцінки суб'єктом певного явища, адже кожне явище може бути різною мірою гарним / поганим (звичайно, у зіставленні з нейтральним), або ж проявлятися з більшою чи меншою силою. Так, М.В. Гамзюк, досліджуючи емотивну фразеологію німецької мови, зазначає, що "інтенсивність емотивної або емотивно маркованої одиниці виявляється лише шляхом її порівняння з іншими одиницями, які виражають певну емоцію, тобто мають ідентичний емотивний тон" [7, с. 10]. Слід відзначити, що чим більше буде відхилення від норми (у бік збільшення або зменшення), тим яскравіше на передній план буде виступати емоційно-експресивна складова ФО. Наприклад, емоційність та негативна оцінка англ. ФО *have steam coming out of your ears* букв. 'пара виходить із вух', яка характеризує ситуацію, в якій суб'єкт не просто розгніваний або сердитий, а такий, що доведений до найвищої точки кипіння, виникає внаслідок порівняння розгніваної людини (а точніше її голови) із чайником, який закипає і "викидає" пару.

Вимагає також уточнення категорія стану. Поняття стану у лінгвістиці досліджувалося неодноразово, однак однозначного його тлумачення досі немає (див., напр., праці Дж. Лайонза, О.М. Селіверстової, Z. Vendler [9; 11; 15]). Серед загальних ознак стану можна виділити: 1) статичність; 2) відсутність активного суб'єкта (стан не потребує енергії суб'єкта для свого виникнення та підтримання і може протікати ніби за інерцією, без докладання зусиль, тому суб'єкт стану є інактивним); 3) незмінність протікання у часі (стан займає на часовій осі певний проміжок (на відміну від дії, яка займає певну точку); 3) волютивність (стан суб'єкта не залежить від його волі), пор.: англ. *walk on air* 'feel elated' 'відчувати себе окриленим, бути у піднесеному настрої', укр. *не бачити світу білого (Божого)* 'тяжко страждати, зазнавати моральних мук'.

Оскільки ФО є засобами вторинної номінації, то вони можуть бути співвіднесені з відповідними предикатами (дієсловами) або предикатними конструкціями, наприклад, дієслово-зв'язка плюс прикметник, як основними виразниками стану при первинній номінації. Однак, дієслова та дієслівні конструкції, які семантично відповідають ФО не завжди співпадають за ступенем позначуваної ними інтенсивності, пор.: англ. *know someone or something inside out* букв. 'знати когось / щось навиворіт' тобто знати так, як щось, що можна роздивитися зсередини (наприклад, кишеню), вивернувши її навиворіт, іншими словами дуже добре; укр. *[аж] рвати (дерти і т. ін.) на собі волосся* – не просто переживати, а бути у відчаї, у стані глибокого розпачу, бути доведеним до крайньої межі.

4. Методика дослідження. Інтенсивність стану, позначена ФО, виражає високий або крайній ступінь у його протіканні, що призводить до певних якісних змін суб'єкта стану. Ступінь інтенсивності певного стану суб'єкта визначається на основі зіставлення його тривалого інтенсифікованого стану з нейтральним (нормальним) і при цьому інтенсифікація стану може спрямовуватися до його максимальної або мінімальної позначки, пор.: англ. *sick to death* 'very annoyed by something' 'дуже роздратований (незадоволений) чим-небудь', букв. 'хворий, пригнічений до смерті'; укр. *кров холоде у жилах, у кого* 'кому-небудь дуже страшно, моторошно'.

Завдяки методиці словникових дефініцій та компонентному аналізу семантичної структури ФО виокремлюються компоненти-інтенсифікатори – слова, які сигналізують про високий (крайній) ступінь перебування суб'єкта у певному стані. В англійській мові це такі типові слова, як: *greatly, extremely, perfectly, entirely, absolutely, totally, completely*; в українській – *повністю, зовсім, взагалі, дуже, абсолютно*. Саме ці компоненти сигналізують про інтенсивний стан, пор.: англ. *be blown away* 'be extremely impressed' 'бути надзвичайно враженим' [19, с. 30]; укр. *держати (тримати) в лабетах* кого, що 'повністю оволодівати ким-небудь (почуттями, настроєм, душевний станом)' [17, с. 94].

У виявленні семантики інтенсивності чи не найважливішу роль відіграє внутрішня форма фразеологізму, яка розуміється як "образний компонент плану змісту, який часто проявляється в нестандартних ситуаціях, формуючи ігровий шар семантики" [3, с. 22]. "Внутрішня форма, образ лежить в основі актуального значення ідіоми" [3, с. 28]. Наприклад, стан глибокого сну людини в англійській мові виражається через асоціативне порівняння людини із колодою, що є нерухомою та неживою (*sleep like a log* 'sleep very soundly' 'спати дуже міцно'). ФО української мови *спати як після маківки (маку)* 'міцно, сильно спати' сформувалася на основі людських знань про те, що мак має наркотичні елементи, які спричиняють у людини сонливість (раніше матері у помірних кількостях напували маковим відваром навіть маленьких

дітей, щоб вони краще спали, однак такі "заспокійливі ліки" через неправильне дозування часто призводили до смерті дітей).

Складність фразеологічної семантики та національний колорит цих мовних одиниць зумовлюють також у процесі вивчення фразеологічної інтенсивності й використання буквального перекладу ФО, так, в англ. ФО *jump out of your skin* значення дуже сильного переляку виводиться не лише із словникового тлумачення <be extremely startled> 'бути надзвичайно переляканим', а й створюється самим фразеологічним образом, який можна експлікувати за допомогою дослівного перекладу ('вистрибувати зі своєї шкіри'), який набагато яскравіше та емоційніше передає критичний ступінь прояву стану суб'єкта.

Для опису семантики ФО на позначення інтенсивності стану використовується формула тлумачення (ФТ), тобто переклад значення ФО особливою семантичною мовою [1, с. 69] (див. також праці Ю.Д. Апресяна, Ш.Р. Басирова, В.Д. Каліушенка [4; 8]). ФТ спирається на лексикографічне тлумачення ФО, але не збігається з ним, оскільки вона в узагальненому, а не в індивідуально-конкретному вигляді відображає певну типову позамовну ситуацію, якій в мові можуть відповідати численні конкретні ФО. До ФТ включаються такі компоненти: 1) аргументи дієслова / дієслівної конструкції (ядро ФО), які відповідають учасникам описуваної даною ФО ситуації, 2) дієслово / дієслівна конструкція з узагальненою семантикою, 3) слово-інтенсифікатор, яке виражає семантику інтенсивності стану (лексичний параметр Magn ("дуже", "високий ступінь") у термінології Ю.Д. Апресяна).

5. Семантичні групи ФО на позначення інтенсивності стану. У межах досліджуваних ФО виділяється 5 підгруп ФО, які позначають інтенсивність: 1) інтелектуального стану; 2) психо-емоційного стану, 3) фізіологічного стану, 4) якості соціального існування, 5) стану протікання та прояву природних явищ.

5.1. ФО на позначення інтенсивності інтелектуального стану характеризують перебування суб'єкта у певному стані, пов'язаному з мисленневими, розумовими процесами. ФО, що позначають інтенсивність інтелектуального стану, у два рази переважають в англійській мові (англ. – 12 од., укр. – 6). У межах цієї підгрупи виділено 3 смислових ряди (див. пп. 5.1.1. – 5.1.3.).

5.1.1. ФО з ФТ "*X (людина) дуже добре (не) знає / розуміє та ін. Y (людину, предмет, подію)*" (англ. – 11 ФО, укр. – 3 ФО), пор.: англ. *know someone or something inside out* <know someone or something very thoroughly> 'знати кого-небудь або що-небудь дуже досконало'; укр. *знати когось як свої (своїх) п'ять пальців* <дуже добре, досконало>.

5.1.2. ФО з ФТ "*X (людина) дуже довго пам'ятає (не забуває) та ін. Y (предмет, подію)*", виявлена лише в українській мові: *пам'ятати / не забувати до нових (зелених, третіх, сьомих) віників (про що)* <дуже довго, тривалий період; надовго>. Джерелом виникнення цієї ФО є ситуація биття школярів віниками для кращого запам'ятовування. Оскільки віником (зв'язаним пучком прутів) нерідко "виховували", вираз став до розряду "народних методів виховання" нерозумних, ледачих учнів, для англійської ж мови така ситуація не є характерною.

5.1.3. ФО з ФТ "*X (людина) дуже (напружено) любить / цінує та ін. Y (людину, предмет)*" (англ. – 1 од., укр. – 2 од.). Ці ФО описують певні захоплення людини, її зацікавлення, пор. англ. *think the world of smb.* <have a very high regard for smb.> 'дуже високо цінувати кого-небудь'; укр. *цінувати на вагу золота* <дуже дорого, високо>.

5.2. ФО на позначення інтенсивності психо-емоційного стану характеризують різноманітні емоції (позитивні / негативні), які відчуває суб'єкт під впливом певного об'єкта-каузатора (істоти / неістоти / події). Це найчисленніша підгрупа, яка охоплює більше половини загальної кількості ФО на позначення інтенсивності стану в обох порівнюваних мовах (англ. – 42 од., укр. – 55 од.). Однак, у межах цієї підгрупи вищеленовуються дрібніші утворення – семантичні ряди, які уточнюють основне значення ФО (див. пп. 5.2.1. – 5.2.6.).

5.2.1. ФО з ФТ "*X (людина) перебуває у надзвичайно підвищеному стані Cond_{pos} (радість, щастя, кохання та ін.)*", де X – суб'єкт стану (істота), Cond_{pos} – семантичний компонент у структурі ФО, що вказує на позитивний психо-емоційний стан X-а, пор.: англ. *walk on air* <feel elated> 'відчувати себе окриленим, бути у піднесеному настрої'; укр. *почуватися / перебувати на сьомому [десятому] небі (від щастя)* <бути дуже задоволеним, радісним, безмежно щасливим>. Однак, таких позитивно забарвлених ФО мало (по 6 одиниць у кожній мові).

5.2.2. ФО з ФТ "*X (людина) перебуває у надзвичайно підвищеному стані Cond_{neg} (гнів, злість, страх, тривога та ін.)*", де Cond_{neg} – негативний психо-емоційний стан X-а, пор.: англ. *be jumping up and down* <be very angry, upset, or excited> 'бути дуже сердитим, засмученим або схвилюваним'; укр. *[аж] рвати (дерти і т. ін.) на собі волосся* <впадати у великий відчай, розпач, дуже переживати>. Специфічними одиницями цього ряду в українській мові є ФО вигукowego характеру, напр.: *хоч петлю на шию* <хтось у відчай, комусь дуже тяжко>, *хоч [живим] (живцем, живому)] у могилу лізь* <уживається для вираження відчаю>. Такі суїцидальні мотиви притаманні слов'янській культурі (пор. аналогічні ФО в рос. мові: *хоть вешайся, хоть в петлю лезь*). Саме негативно забарвлені ФО переважають в обох мовах (англ. – 17 од., укр. – 45 од.). Це можна пояснити тим, що загалом соціум сприймає позитивно, спокійно ті явища, що відповідають суспільним нормам. Водночас до негативних явищ люди ставляться вороже, оскільки вони порушують усталений порядок речей і викликають дуже емоційну реакцію, що знаходить відповідно своє вербальне втілення у негативно конотованих ФО. Характерним є те, що в українській мові таких одиниць майже у два рази більше, ніж в англійській. Таку розбіжність між мовами можна пояснити екстралінгвістичними особливостями зіставлених мов. Так, А. Вежицька, зіставляючи англійські та російські емотивні дієслова (додамо, що ця тенденція характерна також для ФО обох порівнюваних мов), пояснює розбіжності в називанні емоцій екстралінгвістичними чинниками, зокрема особливостями англо-саксонської культури,

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ СТАНУ
В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

"яка звичайно осмислює поведінку, особливо не схвалюючи її емоційності. Англійцям не властиво віддаватися почуттям" [6, с. 125 – 126].

5.2.3. ФО з ФТ "*X (людина) починає перебувати у надзвичайно підвищеному стані Cond_{pos}*" вказують на початкову стадію перебування суб'єкта у певному психо-емоційному стані (одна ФО англійської мови): *go nuts* «to become very excited because something good has just happened» 'ставати дуже схвилюваним через те, що щойно трапилося щось гарне';

5.2.4. ФО з ФТ "*X (людина) починає перебувати у надзвичайно підвищеному стані Cond_{neg} (гнів, печаль, роздратованість та ін.)*" (англ. – 2 од., укр. – 1 од.), пор.: англ. *go bananas* «become extremely angry or excited» 'ставати надзвичайно сердитим або збудженим, схвилюваним', *drop your bundle* «become very nervous or upset» 'ставати дуже знервованим або засмученим'; укр. *волос (волосся) дибом (дубом і т. ін.) стає / став у кого, кому* «кому-небудь стає дуже страшно».

5.2.5. ФО з ФТ "*X (людина) певним чином каузує Y перебувати у надзвичайно підвищеному стані Cond_{pos}*" (одна ФО англійської мови): *knock someone dead* «greatly impress someone» 'дуже вражати кого-небудь (справляти дуже велике (позитивне) враження)': *I'm good at public speaking. I've been knocking them dead at seminars* 'Я дуже вправний в ораторському мистецтві. Я дуже сильно вражав їх на семінарах'.

5.2.6. ФО з ФТ "*X (істота / неістота) певним чином каузує Y перебувати у надзвичайно підвищеному стані Cond_{neg} (страх, схвилюваність, гнів та ін.)*" (англ. – 8 од., укр. – 2 од.), пор.: англ. *give someone a fit* «greatly shock, frighten, or anger someone» 'дуже приголомшувати (вражати), лякати або сердити кого-небудь'; укр. *допикати (дошкулжати і т. ін.) / допекти (дошкулжити і т. ін.) до живих печінок (до живого)* «дуже зачіпати, боляче вражати когось». Значну кількісну розбіжність між ФО порівнюваних мов можна пояснити ментальними особливостями англійців, які віддають перевагу психічному впливові над фізичним, на відміну від українців (пор. ці ФО із прикладами в пп. 5.3.3.).

5.3. ФО на позначення інтенсивності фізіологічного стану характеризують закономірності життєдіяльності організму та необхідні для його існування потреби у диханні, їжі, відпочинку та ін. ФО цієї підгрупи кількісно переважають в українській мові (15 од.), в англійській їх значно менше (6 од.). Семантика ФО цієї підгрупи тлумачиться за допомогою 3 ФТ, одна з яких представлена прикладами лише української мови (див. пп. 5.3.1. – 5.3.3.).

5.3.1. ФО з ФТ "*X (істота) дуже міцно спить / ледь дримає*", наприклад: англ. *sleep like a log (or top)* «sleep very soundly» 'спати дуже міцно', пор. із антонімічною ФО: *sleep with one eye open* «sleep very lightly so as to be aware of what is happening around you» букв. 'спати зовсім трохи; дримати так, щоб ніби знати, що відбувається навколо'; укр. *спати без задніх ніг* «дуже міцно, не пробуджуючись».

5.3.2. ФО з ФТ "*X (істота) дуже голодний / п'яний / втомлений / виснажений / хворий та ін.*", пор.: англ. *tight as a tick* «extremely drunk» 'надзвичайно п'яний, сп'янілий'; укр. *кишки грають / заграють мари, у кого* «хто-небудь дуже голодний». Таких ФО в українській мові майже в чотири рази більше (11 од.), ніж в англійській (3 од.). Додамо, що ФО англійської мови фіксують лише стан надзвичайного сп'яніння, а українські ФО, крім сп'яніння, вказують також на граничність фізичного стану (втому, голод), наприклад: *[ні (і)] рук [ні (і)] ніг не чути (не почувати, не відчувати)* «дуже втомитися»

5.3.3. ФО з ФТ "*X (істота / неістота) каузує у Y (людини) виникнення стану Cond_{phys}*", де *Cond_{phys}* – критичний фізіологічний стан суб'єкта, наприклад: укр. *висисати (витагати і т. ін.) / висисати (витагати і т. ін.) [усі] соки (силу, сили), з кого* «дуже виснажувати, знесилювати кого-небудь».

5.4. ФО на позначення соціального стану людини, ступеня його якості представлені загалом 9 одиницями (англ. – 3 од., укр. – 6 од.). ФО цієї підгрупи характеризують соціальний стан існування суб'єкта (жити дуже добре / погано). Ці ФО тлумачаться за допомогою ФТ "*X (людина) тривалий час існує (живе) дуже гарно / погано*", пор.: англ. *fly high / be flying high* «be very successful; prosper» 'бути дуже успішним; процвітати'; укр. *жити як вареник у маслі* «жити дуже добре, безтурботно». Характерно, що ФО англійської мови характеризують гарне соціальне становище людини (достаток, багатство), натомість більшість українських ФО є народно-розмовними одиницями та фіксують погане соціальне становище (бідність, злидні) простих селян, міщан, які зазвичай жили дуже бідно, наприклад: *світити латками* «бути дуже бідним», *перебиватися з хліба на воду (на квас)* «жити дуже бідно».

5.5. ФО на позначення інтенсивності протікання та прояву природних явищ вказують на силу, швидкість та стихійність протікання природних явищ. В обох порівнюваних мовах кількість таких ФО є незначною (англ. – 3 од., укр. – 6 од.), пор.: англ. *rain cats and dogs* «rain very hard» 'дуже сильно дощить'; аналогічно укр. *лити / ити як з відра* «дуже сильно, потоками (про дощ)».

6. Висновки. Підсумовуючи результати зіставного аналізу ФО на позначення інтенсивності стану в англійській та українській мовах, слід відзначити, що ці одиниці формують широкий пласт фразеології у порівнюваних мовах з кількісною перевагою в українській мові (англ. – 67 од., укр. – 87 од.).

6.1. Основна частина ФО зі значенням граничності стану своєю семантикою спрямована на характеристику людини (63 од. в англ. та 75 в укр. мові), тобто має чітко виражений антропоцентричний характер, меншою мірою на природні явища (3 та 6 од. відповідно).

6.2. Завдяки методиці словникових дефініцій та компонентному аналізу було виявлено інваріантні та диференційні ознаки, на основі яких за допомогою ФТ було виокремлено 5 фразеосемантичних груп, у межах яких виділяються дрібніші утворення – підгрупи та ряди.

6.2.1. Найпродуктивнішою в обох мовах виявилася група ФО на позначення психо-емоційного стану (англ. – 42 од., укр. – 55 од.), оскільки ФО як експресивні одиниці дуже часто відображають саме людські емоції, частіше негативні, тому в межах цієї групи найчисленнішою виявилася підгрупа ФО, що позначають

перебування суб'єкта у надзвичайно підвищеному негативному психо-емоційному стані (укр. – 45 од., англ. – 17 од.). В англійській мові, на відміну від української, досить продуктивною виявилася також підгрупа ФО із семантикою каузації у суб'єкта негативного психо-емоційного стану (англ. – 8 од., укр. – 1 од.), що можна пояснити ментальними особливостями носіїв порівнюваних мов.

6.2.2. Найменш продуктивною в англійській та українській мовах виявилася група ФО, що позначають стан прояву та протікання природних явищ (3 та 6 од. відповідно).

Перспективним є зіставний аналіз ФО зі значенням інтенсивності стану в російській та німецькій мовах.

Джерела та література:

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика: синонимические средства языка / Ю. Д. Апресян. – М. : Наука, 1974. – 367 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М., 1961. – С. 202.
3. Басьров Ш. Р. Типология глаголов с рефлексивным комплексом в индоевропейских языках / Ш. Р. Басьров. – Донецк : ДонНУ, 2004. – 333 с.
4. Бодуен де Куртене И. А. Количественность в языковом мышлении / И. А. Бодуен де Куртене // Избранные труды по общему языкознанию. – Т. 2. – М., 1963. – С. 311 – 325.
5. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. / А. Вежбицкая. – М. : Русские словари, 1996. – 411 с.
6. Калиущенко В. Д. Типология отыменных глаголов / В. Д. Калиущенко. – Донецк : Донеччина, 1994. – 422 с.
7. Лысова О. Ю. Проблема соотношения внутренней формы и мотивации фразеологического значения / О. Ю. Лысова // Вектор науки ТГУ. – № 4 (18). – 2011. – С. 115 – 118.
8. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение. / Дж. Лайонз. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 400 с.
9. Родионова С. Е. Интенсивность и ее место в ряду других семантических категорий / С. Е. Родионова // Славянский вестник. – Вып. 2. – М.: МАКС Пресс, 2004. – С. 303 – 308.
10. Селиверстова О. Н. Второй вариант классификационной сетки и описание некоторых предикатных типов русского языка / О. Н. Селиверстова // Семантические типы предикатов. – М. : Наука, 1982. – С. 86 – 157.
11. Туранский И. И. Семантическая категория интенсивности в английском языке / И. И. Туранский. – М. : Высш. шк., 1990. – 173 с.
12. Убин И. И. Лексические средства выражения категории интенсивности (на материале русского и английского языков): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.17 "Сравнительно-историческое и типологическое языкознание" / Игорь Игоревич Убин. – М., 1974. – 23 с.
13. Шейгал Е. И. Интенсивность как компонент семантики слова в современном английском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 "Германские языки"/ Елена Иосифовна Шейгал. – М., 1981. – 26 с.
14. Vendler Z. Verbs and Times / Z. Vendler // Linguistics in Philosophy. – Ithaca, New York, 1967. – P. 97 – 121.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

15. Англо-русский фразеологический словарь [сост. А. В. Кунин]. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1984. – 942 с.
16. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Освіта, 1998. – 224 с.
17. Фразеологічний словник української мови : В 2 кн. Кн. 1 : [А-Налити] / Уклад. В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін.; Редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін.; НАН України ; Ін-т укр. мови. - 2-ге вид. – К. : Наук. думка, 1999. – Кн. 1 – 528 с. Кн. 2 – 528 – 980.
18. Oxford Dictionary of Idioms / Edited by Judith Siefring. – Oxford University Press, 2004. – 352 p.